

Notitie

Onderwerp: **Onderzoeksagenda varkenshouderij 2017-2020**
Versiedatum: 3 oktober 2017
Auteur: Linda Janssen

Inleiding

De Nederlandse varkensvleesketen staat voor grote uitdagingen. Enerzijds zijn er kansen vanwege een groeiende vraag naar hoogwaardige, dierlijke voedingsmiddelen en anderzijds uitdagingen vanwege maatschappelijke zorgen over diergezondheid, dierwelzijn en schaalgrootte van veehouderijbedrijven in de Nederlandse samenleving. Om effectief aan de uitdagingen te kunnen werken is een visie met Uitvoerings- en Innovatieagenda opgesteld: Recept voor Duurzaam Varkensvlees. Deze visie is de leidraad voor de onderzoeks- en innovatieagenda voor de varkenshouderij. De POV wil met ketenpartners varkenshouderij een krachtige onderzoeksagenda neerzetten voor de jaren 2017-2020. Naast inhoudelijke agendering zetten we vanuit de primaire sector in op samenwerking met het bedrijfsleven, het onderzoek en de overheid. POV beoogt met deze onderzoeksagenda onderlinge samenhang te brengen en te werken aan één gemeenschappelijke visie zoals verwoord in het Recept voor Duurzaam Varkensvlees en uitgewerkt in de Innovatie en uitvoeringsagenda. De innovatie en uitvoeringsagenda omvat te veel uitdagingen om in één keer te kunnen oppakken. Deze onderzoeksagenda vormt de basis voor een groeimodel. Daarmee wordt gewerkt aan integraliteit van de thema's, cross-overs en waarborg van organisatorische en inhoudelijke afstemming van de lopende en toekomstige projecten. In onderliggende notities worden de contouren van zowel de inhoudelijke onderzoeksagenda als de governance beschreven.

Na het wegvallen van de Productschappen is een zoektocht gaande naar financieringsmogelijkheden voor onderzoek in de varkenshouderij. POV heeft ingezet op het aanvragen van een Algemeen Verbindend Verklaring (AVV), echter dat is een doodlopende weg gebleken. Om privacy overwegingen krijgen sectoren geen beschikking over gegevens van alle tot de doelgroep behorende ondernemers. Voor het collectief heffen van gelden is dat een must. POV heeft daarom besloten de aanvraag van een AVV on hold te zetten tot het moment dat deze barrière verworpen is. Onder de huidige politieke aansturing lijkt dat niet te gaan gebeuren.

In 2016 is een PPS aanvraag ingediend op basis van de actuele onderzoeksthema's varkenshouderij. Helaas werd de PPS aanvraag afgewezen, omdat het niet innovatief genoeg was. Op verschillende manieren heeft POV haar ongenoegen hierover geuit en aangegeven dat uitvoering van onderzoek op thema's die op dit moment zo belangrijk zijn, onmogelijk werd. Helaas zonder resultaat. Er kwam geen bijdrage vanuit TKI Agri en Food vanuit de PPS budgetten.

De POV is na bovenstaande tegenslagen op zoek gegaan naar nieuwe manieren van financiering van onderzoek en governance. Onderliggende onderzoeksagenda is daar het resultaat van. Wij gaan er vanuit dat overheid en sector (primaire sector en bedrijfsleven) samen komen tot een passend financieringsmodel.

Ambitie

De varkensvleesketen heeft als ambitie naar 2020 wereldwijd toonaangevend te zijn in duurzaamheid en maatschappelijk gewaardeerd te worden om haar duurzame varkenshouderij. De varkensvleesketen draagt aldus bij aan de welvaart van de burger in Nederland met de productie van maatschappelijk geaccepteerd en duurzaam geproduceerd varkensvlees waarbij de voedselveiligheid gewaarborgd is.

Ondernemers hebben te maken met een opeenstapeling van vaak beperkende beleidsmaatregelen. Op lokaal niveau zorgen procedures en gebrek aan draagvlak voor stagnatie waardoor veel varkenshouders nauwelijks mogelijkheden hebben hun bedrijf duurzaam te ontwikkelen. Voor de toekomst van de varkenshouderij zijn onderzoek, innovatie en kennisdeling een basis voor het behoud van de vooraanstaande concurrerende positie van de varkenshouderij met maatschappelijk draagvlak.

Met onderliggende onderzoeksagenda verbindt de varkensvleesketen de thema's maatschappelijke acceptatie (waaronder diergezondheid en dierwelzijn) en duurzaamheid door zich te richten op 'het robuuste varken'. Een robuuste zeug zal vitale biggen werpen, met een geringe biggensterfte en optimale start als gevolg. Aan het robuuste varken zijn geen ingrepen nodig, met uitzondering van het aanbrengen van oor nummers voor identificatie. Couperen van staarten, knippen of slijpen van tandjes van pasgeboren biggen en castreren van beerbiggen zouden op termijn achterwege kunnen blijven. Het robuuste varken kan soorteigen gedrag vertonen in een omgeving waarin natuurlijke gedrag mogelijk is. In combinatie met preventief diermanagement leidt dit tot een minimale noodzaak voor de inzet van antibiotica. De prioriteiten in deze onderzoeksagenda zijn de maatschappelijke onderwerpen Staarten, Vitaliteit van Biggen, Castratie van varkens, Informatiestromen in de varkenshouderij en antibioticagebruik.

Met deze onderzoeksagenda wil de POV structuur aanbrengen binnen onderzoek varkenshouderij. Vanuit de onderzoekagenda wordt verbinding gezocht met lopende en nieuwe projecten. Tevens wordt een efficiëntieslag gemaakt wat betreft kosten, aansturing en rapportage.

Positionering onderzoek varkenshouderij

Om door te ontwikkelen is onderzoek nodig op verschillende niveaus. Om optimaal te kunnen samenwerking in de keten is het belangrijk de verschillende onderzoeksfase te kennen, herkennen en te positioneren in de kennisketen.

Fundamenteel onderzoek richt zich op maatschappelijke vraagstukken, vaak nog abstract. Fundamenteel onderzoek draagt op den duur bij aan praktische toepassingen. Vooral universiteiten, o.a. Wageningen UR, richt zich op fundamenteel onderzoek.

Beleidsondersteunend onderzoek is onderzoek wat uitgevoerd ter ondersteuning van beleid of beleidsvoornemens. Hierbij wordt kennis uit verschillende disciplines (wetenschap en praktijk) gecombineerd. Het is verdiepend op specifieke vraagstukken. Door het heft in eigen hand te nemen en onderzoek te agenderen en prioriteren, kan het beleid proactief beïnvloedt worden, waarbij de sector zelf de regie houdt over de inhoud van onderzoek en implementatie van resultaten.

Bij praktijkonderzoek vindt kennis validatie plaats naar praktijkomstandigheden. Praktijkonderzoek kan plaatsvinden binnen daarvoor gecreëerde omstandigheden, zoals bijvoorbeeld op Varkens Innovatiecentrum Sterksel, of op varkensbedrijven. Doel van praktijkonderzoek is hard- en software aanpassen aan praktijkomstandigheden. Na de fase van praktijkonderzoek is het praktijkrijp en kan het op grote schaal toegepast worden.

Onderzoeksagenda 2017-2020

Voor de jaren 2017-2020 is prioriteit aangebracht in alle uitdagingen waarvoor de varkenshouderij staat. Maatschappelijke discussie die de prioriteit op nieuwe of andere onderwerpen legt, maar ook exportbelemmeringen, kunnen aanleiding zijn om de prioritering van onderzoeksonderwerpen aan te passen, de uitvoering van onderzoek te versnellen en/of nieuwe onderzoeksprojecten onder te brengen in te agenda. Dit alles onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Onderzoek Varkenshouderij (hierover verderop meer).

De prioriteiten worden in de onderzoeksagenda gepositioneerd als werkpakketten, te weten:

- A. Vitaliteit biggen
- B. Verantwoord omgaan met staarten
- C. Castratie en berengeur
- D. Informatiestromen in de varkenshouderij
- E. Verminderen van antibioticagebruik – pilot gezonde bedrijven

Van elk van de werkpakketten is een projectvoorstel met gespecificeerde begroting beschikbaar.

Tabel: Schematische weergave van de aanpak in werkpakketten

Werkpakket	Looptijd	Activiteiten
A. Vitaliteit Biggen	2017-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaststellen van de succesfactoren voor een goede bigoverleving weergegeven in een checklist voor varkenshouders. 2. Berekening van een optimale toomgrootte rekening houdend met economisch rendement. 3. Analyse van het effect van toomgrootte op de bigkwaliteit en de opbrengst. 4. Kennisdeling, opleiding/training 5. Communicatie
B. Verantwoord omgaan met staarten	2017-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verklaring van Dalfsen fase 3 netwerken opschalen. 2. Opstellen handbare risico-inventarisatie voor goede nulmeting . 3. Bepaling van een norm weergegeven als percentage bijters dat acceptabel is voor het houden van varkens met een lange staart. 4. Beschouwing op welke wijze marktconcepten een rol spelen.

		<ol style="list-style-type: none"> 5. Verdergaande internationale samenwerking gericht op harmonisatie van de aanpak van de staartproblematiek in Europa. Beschrijving van de status en advies hoe dit (verder) ingericht kan/moet worden. 6. Beschrijving van mogelijkheden om optredende staartschade bij early adopters te dekken. Te beantwoorden vragen zijn: Hoe kunnen we hierin tegemoetkomen? Moet er een economisch vangnet komen? Wat kan geregeld worden in ketenverband voor de voorlopers? 7. Onderzoek naar alternatieven voor hokverrijkmateriaal die praktisch en betaalbaar zijn. 8. Kennisdeling, opleiding/training 9. Communicatie
C. Castratie en berengeur	2017-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onderzoek naar factoren om de vleeskwaliteit te verbeteren. 2. Voorlichtingsboodschap welke preventieve maatregelen een varkenshouder kan nemen om berengeur te minimaliseren. 3. Internationaal afstemmen van beschikbare alternatieven voor verdoofd castreren. Beschouwing hoe beter en praktischer vorm gegeven kan worden aan de periode tussen nu en een volledig stoppen met castratie. 4. Ontwikkelen en implementeren van praktische en economisch werkbaar mogelijkheden voor detectie van geur aan de slachtlijn. 5. Beschrijving afzetmarkten voor Nederlands berenvlees en onder welke voorwaarden. 6. Kennisdeling, opleiding/training 7. Communicatie
D. Informatiestromen in de Varkenshouderij-ingrepen	2017-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onderzoek gericht op de infrastructuur in de varkensketen die implementatie van RFID in de varkenshouderij mogelijk maken. 2. Kennisdeling, opleiding/training 3. Communicatie
E. Verminderen van antibioticagebruik – Pilot gezonde bedrijven	2018-2020	<ol style="list-style-type: none"> 1. Monitoring diergezondheid en coaching bedrijven om m.b.v. interventie maatregelen de diergezondheid te bevorderen 2. Ontwikkelen diergezondheidskengetal 3. Ontwikkeling diergezondheidsladder

4. Effect van integrale diergezondheidsaanpak op technische en economische kengetallen en antibioticumgebruik inzichtelijk maken
5. Coaching bedrijven met hoog antibioticagebruik
6. Serologisch onderzoek wilde zwijnen
7. Kennisdeling, opleiding/training
8. Communicatie

Kennisdeling en – ontsluiting is belangrijk onderdeel binnen alle projecten. Binnen de activiteiten wordt hiervoor onderscheid gemaakt tussen kennisdeling en communicatie. Kennisdeling is gericht op ontsluiten en implementeren van kennis die ontwikkeld wordt binnen de projecten. De kennis wordt hierbij verankerd in kennisartikelen in vakbladen, trainingen, leeractiviteiten, studiegroepbijeenkomsten, onderwijsmateriaal, etc. Bij communicatie gaat het om het delen van informatie over het project en de effecten ervan. Communicatie is veelal gericht op andere doelgroepen dan de primaire sector zelf. Communicatie wordt binnen de sector vooral ingezet voor werving voor deelname aan activiteiten of verkrijgen van draagvlak voor het thema.

Er wordt ook aandacht besteed aan de integraliteit van projecten, gefaciliteerd door de governance waarin sector en ketenpartijen zitting hebben, de Stuurgroep Onderzoeksagenda Varkenshouderij

De governance

Om deze concurrentiepositie te behouden is het belangrijk dat er collectief wordt geïnvesteerd onderzoek. Het onderbrengen van afzonderlijke projecten binnen een onderzoeksprogramma is daarbij een belangrijk hulpmiddel. Door de betrokkenheid van zowel de primaire sector, het private bedrijfsleven en de overheid binnen dit onderzoeksprogramma zal opschaling van vernieuwing snel plaats kunnen vinden.

In nieuwe vormen van onderzoek en innovatie draagt zowel overheid (publiek) als bedrijfsleven (privaat) haar steentje bij. In vorm van aansturing, faciliteren, in kind inzet, maar zeker ook in geld. Het moet voor zowel publiek als privaat comfortabel zijn om bij te dragen aan onderzoek in de varkenshouderij. Maatschappelijke issues begeven zich vaak in een pre-competitieve omgeving. Alle schakels in de keten kunnen in veiligheid en vertrouwen werken aan uitdagingen voor de toekomst. Vanaf het moment dat de maatschappelijke thema's onderdeel van de productie gaan vormen kan de bijdrage van het bedrijfsleven bij het onderzoek of de innovatie groter zijn. De kennis wordt onderdeel van verdienmodellen. Ook op dat moment moet het bedrijfsleven in een veilige en vertrouwde omgeving door kunnen gaan met de praktijktoepassing en investeringen aan kunnen en durven ten behoeve van verduurzaming van de varkenshouderij.

Aansturing van de onderzoeksagenda wordt uitgevoerd door een Stuurgroep Onderzoek Varkenshouderij, waarin alle financiële (ketenpartners) partners betrokken zijn. Zij dragen gezamenlijk bij aan de financiering van de onderzoeksagenda en bepalen in overleg de prioritering en koers voor de komende jaren. Deze Stuurgroep krijgt de taak om de onderzoeksagenda varkenshouderij aan te sturen, met al haar werkpakketten. Maar gaat ook structuur geven aan onderzoek varkenshouderij op de middellange en lange termijn.

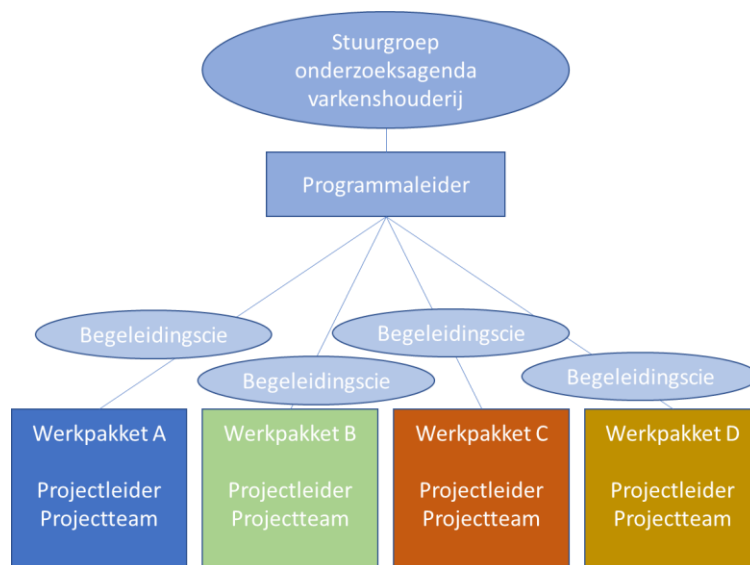
Dicht bij de praktijk

De prioriteiten voor de onderzoeksagenda zijn gesteld. Zoals benoemd in de ambitie is het de bedoeling dat de onderzoeksagenda als kapstok gaat fungeren. Naast aansturing via de Stuurgroep wordt de onderzoeksagenda inhoudelijk gemonitord door varkenshouders en ketenpartijen via een Begeleidingsgroep per werkpakket/ project. Naast inhoudelijk monitoring gaan deze Begeleidingsgroepen van de onderzoeksagenda een rol spelen bij vraagarticulatie en prioritering in de toekomst..

Structuur

De structuur is eenvoudig. De Stuurgroep is het bestuurlijke orgaan. De Stuurgroep wordt gefaciliteerd door een programmaleider. De programmaleider Onderzoek varkenshouderij heeft nauw contact met de projectleider van elk van de werkpakketten. In figuur gaat dat er als volgt uit zien:

Figuur: Organisatiestructuur Onderzoeksagenda varkenshouderij

Kennisdeling

Kennisdeling is een belangrijk thema voor de toekomst van de varkenshouderij. POV ziet kennisdeling als verbindend thema binnen haar beleids- en onderzoek agenda. POV gaat een structuur voor kennisdeling opzetten, met borging in de keten en daarmee varkenshouders en erfbetreders te stimuleren een Leven lang te blijven leren (permanente educatie). Ook binnen deze onderzoeksagenda komt kennisdeling centraal te staan en wordt aandacht besteed aan strategieën om de informatie bij de (toekomstige) varkenshouder, erfbetreders en beleidsbepalers te krijgen. En daarbij ook invloed uitoefenen op houding en gedrag, zodat ook daadwerkelijk verandering ingezet wordt. Hiervoor wordt samengewerkt met partijen uit het bedrijfsleven en onderzoek. Per dossier of vraagstuk worden de meest effectieve middelen ingezet om de verschillende doelgroepen te bereiken.

Het onderwijs ontwikkelt e-learning modules varkenshouderij. Met kennisverspreiding vanuit onderzoek wordt aangesloten bij dit systeem waar mogelijk. De volgende concrete activiteiten zullen uitgevoerd:

- Opstellen van communicatieplanning voor verspreiding van tussentijdse en deelresultaten
- Verspreiden van tussenresultaten via ervaringsverhalen in vakmedia, film/fotomateriaal, polls en thematische activiteiten georganiseerd door projectpartners (hapklare brokken en praktische tips en oplossingen)
- Informatie en tips omzetten in factsheets die breed verspreid worden
- Kennis verankeren in scholingsprogramma's voor onderwijs
- Kennis verankeren in scholingsprogramma's voor varkenshouders en hun medewerkers
- Kennis verankeren in scholingsprogramma's voor erfbetreders
- Kennis verankeren in beleidsondersteuning en richting beleidsbepalers

Begroting en financiering

Financiering van onderzoek is een mix van publiek en private geld. Het private deel bestaat uit in kind en cash bijdrages. Per project wordt een verdeling gemaakt. In de tabel hieronder staat de begroting weergegeven per werkpakket. Daarnaast wordt ook de verdeling publiek versus privaat benoemd. Voor de werkpakketten B, C, en E is een verdeling gekozen van 70% publiek en 30% privaat in de jaren 2017 en 2018, vervolgens 50-50 verdeling in de jaren 2019-2020. Er is gekozen voor deze verdeling omdat het maatschappelijke thema's betreft, waarbij een hogere publieke inbreng gewenst en te onderbouwen is. De genoemde thema's zijn van nationaal, maar zeker ook internationaal belang. Daarnaast geeft het de sector de tijd om continuïteit te vinden in financiering vanuit de sector en bedrijfsleven. De thema's A en D zijn van meer sectoraal belang dan de overige thema's, vandaar dat daarbij direct gekozen is voor 50-50 verdeling.

Tabel: begroting en financiering onderzoeksagenda varkenshouderij 2017-2020

Werkpakket	Jaar	Totale kosten	Publiek	Privaat/ ketenpartners
A Vitaliteit Biggen	2017- 2018	€ 357.220	€ 160.000	€ 197.220
	2019- 2020	€ 320.000	€ 160.000	€ 160.000
B Verantwoord omgaan met staarten	2017	€ 77.749	€ 52.287	€ 25.463
	2018	€ 184.192	€ 100.364	€ 83.828
	2019	€ 169.100	€ 84.800	€ 84.300
	2020	€ 144.745	€ 68.770	€ 75.975
C Castratie en berengeur	2017	€ 60.000	€ 42.000	€ 18.000
	2018	€ 60.000	€ 42.000	€ 18.000
	2019	€ 60.000	€ 30.000	€ 30.000
	2020	€ 60.000	€ 30.000	€ 30.000
D Informatiestromen in de Varkenshouderij-ingrepen	2017			
	2018	€ 80.000	€ 40.000	€ 40.000
	2019	€ 80.000	€ 40.000	€ 40.000
	2020			
E Verminderen van antibiotica Pilot gezonde bedrijven	2017	€ 0		
	2018	€ 330.000	€ 231.000	€ 99.000
	2019	€ 260.000	€ 130.000	€ 130.000
	2020	€ 260.000	€ 130.000	€ 130.000
TOTAAL		€ 2.503.006	€ 1.341.221	€ 1.161.786

Uitsplitsing private bijdrage

Bij opstellen van de onderzoeksagenda varkenshouderij 2017-2020 is ervan uit gegaan dat alle ketenpartners bijdragen aan private inleg voor onderzoek varkenshouderij. In onderstaande tabel is een voorstel voor verdeling gemaakt. Dit moet nog besproken worden met betreffende partijen.

Tabel: Voorstel private bijdrages vanuit primaire sector en bedrijfsleven

Bedrijf/ organisatie	2017-2020	Bijdrage in kind	Bijdrage cash
POV	€ 371.772	€ 260.240	€ 111.531
Nevedi/ mengvoerindustrie	€ 313.682	€ 156.841	€ 156.841
Fokkerij organisaties (Topigs Norsvin, PIC, Next Genetics)	€ 174.268	€ 87.134	€ 87.134
COV	€ 162.650	€ 81.325	€ 81.325
Vee & Logistiek	€ 69.707	€ 34.854	€ 34.854
KNMvD	€ 46.471	€ 23.236	€ 23.236
VBV	€ 23.236	€ 11.618	€ 11.618
<i>Retail</i>			
<i>Maatschappelijke organisaties</i>			
TOTAAL	€ 1.161.786	€ 655.247	€ 506.539

Gefaseerde aanpak

In overleg met EZ wordt voor de financiering een knip gemaakt tussen de jaren 2017 en 2018-2020. Reden hiervoor is dat op korte termijn financiering gezocht wordt om lopende onderzoeksprojecten te continueren. En dat op langere termijn toegewerkt naar meer structuur binnen de onderzoeksagenda. De financiering voor het jaar 2017 ziet er als volgt uit:

Werkpakket	Jaar	Totale kosten	Publiek	Privaat/ ketenpartners	Status
A. Vitaliteit Biggen	2017-2018	€ 357.220	€ 160.000	€ 197.220	Geregeld
B. Verantwoord omgaan met staarten	2017	€ 77.749	€ 52.287	€ 25.463	Afrondende fase
C. Castratie en berengeur	2017	€ 60.000	€ 42.000	€ 18.000	POV en EZ spannen zich in om bijdrage bij elkaar te krijgen
D. Informatiestromen in de Varkenshouderij-ingrepen	2017	€ 0			
E. Verminderen van antibiotica - Pilot gezonde bedrijven	2017	€ 0			
TOTAAL		€ 494.969	€ 254.287	€ 240.683	

